

سوالات درس نه مطالعات اجتماعی نهم

ص ۵۶

۱) **اوضاع سیاسی ایران هنگام تأسیس حکومت صفوی چگونه بود؟** کشور ما حکومت واحد و قدرتمندی نداشت و دچار تفرقه و تجزیه شده بود- حاکمان بخش های مختلف ایران با هم در جنگ بودند - امنیت و آرامش شهرها و روستاها از بین رفته و امور کشور مختل شده بود - در همسایگی ایران حکومت هایی وجود داشتند که در فکر گسترش قلمرو خود بودند

۲) **همزمان با حکومت صفویان کدام حکومت های همسایه در فکر گسترش قلمرو خود بودند؟** امپراتوری عثمانی که با حمله های پیاپی به سرزمین های همجوار ، بر قلمرو خود می افزود . سلطان عثمانی خود را خلیفه ی مسلمانان می دانست و به ایران نیز طمع داشت . درشمال شرق ایران (ماورالنهر) ، ازبک ها قدرت گرفته بودند و به مرزهای ایران می تاختند

۳) **شیخ صفی الدین اردبیلی که بود؟** شیخ صفی الدین اردبیلی از مشایخ معروف زمان خود بود که مذهب شیعه داشت. و خانقاه او در اردبیل مورد توجه مردم و حاکمان محلی بود

۴) **مهم ترین طرفداران خاندان شیخ صفی چه کسانی بودند؟** در نتیجه فعالیت فرزندان شیخ صفی، ایل های مختلف ترک که ساکن مناطق شمال و شمال غربی ایران بودند، به مذهب شیعه گرویدند و مهمترین طرفداران خاندان شیخ صفی شدند. این ایل ها به قزلباش معروف بودند

ص ۵۷

۵) **شاه اسماعیل صفوی چگونه خود را شاه ایران خواند؟** اسماعیل صفوی به کمک نیروی نظامی قزلباش ها، نخست برخی حکومت های محلی در شمال غربی را شکست داد و پس از تسلط یافتن بر تبریز، خود را شاه ایران خواند

۶) اقدامات شاه اسماعیل صفوی را بنویسید (با تأسیس حکومت صفوی، چه تغییرات مهم سیاسی، اجتماعی و مذهبی در ایران ایجاد شد)؟ رسمی کردن مذهب شیعه - از میان برداشتن حاکمان مناطق مختلف - شکست اُزبک ها در خراسان - مسلط شدن بر سراسر ایران

نکته: در نتیجه ی موفقیت‌های سیاسی و نظامی شاه اسماعیل، حکومت کشور ما یکپارچه، مستقل و نیرومند شد؛ به طوری که قلمرو آن به حدود قلمرو دوره ساسانیان رسید. حکومت صفوی همچنین همه اقوام ایرانی را زیر حاکمیت خود گرفت و موجب همبستگی و اتحاد بیشتر ایرانیان شد

ص ۵۸

نکته: ازبک ها در شرق و عثمانی ها در غرب مهم ترین دشمنان صفوی ها بودند

۷) چرا سلطان عثمانی در زمان شاه اسماعیل به ایران حمله کرد؟ سلطان عثمانی از شکل گیری سلسله ی قدرتمند، مستقل و شیعه مذهب صفویه ناخشنود بود

۸) درباره ی جنگ چالدران توضیح دهید و علت شکست ایران در این جنگ چه بود؟ در جنگی که میان سپاهیان دو کشور ایران و عثمانی در چالدران (نزدیکی شهر خوی امروزی) رخ داد، شاه اسماعیل و سربازانش شجاعت زیادی نشان دادند اما سپاه عثمانی به کمک سلاح های آتشین مانند توپ و تفنگ که سپاه ایران از آنها بی بهره بود پیروز شد

نکته: پس از جنگ چالدران، تبریز به اشغال عثمانی ها در آمد اما مقاومت و مبارزه ی مردم آنها را وادار به عقب نشینی کرد.

۹) پس از شاه اسماعیل چه کسی به حکومت رسید؟ و چه کرد؟ پسرش تهماسب به حکومت رسید. او با سر و سامان دادن به اوضاع داخلی و دفع حمله های اُزبکان و دولت عثمانی، موفق شد حکومت صفوی را تثبیت و تحکیم کند

۱۰) شاه تهماسب پایتخت را به کجا منتقل کرد؟ چرا؟ شاه تهماسب پایتخت را از تبریز به قزوین انتقال داد؛ زیرا تبریز همواره در معرض هجوم سپاه عثمانی بود.

نکته: شاه عباس اول (پنجمین شاه صفوی) حکومت صفوی را به اوج قدرت رساند

۱۱) شاه عباس اول پس از به قدرت رسیدن چه کرد؟ او ازبک ها و عثمانیان را شکست داد و تا پشت مرزهای ایران عقب راند. همچنین پایتخت را از قزوین به اصفهان در مرکز ایران منتقل کرد و برای آبادانی آن بسیار کوشید.

ص ۵۹

۱۲) چه عواملی موجب شد سلسله ی صفوی پس از شاه عباس اول از داشتن پادشاهی لایق و توانمند محروم بماند؟ سیاست کشتن و کور کردن شاهزادگان و جلوگیری از حکومت آنها بر ولایت ها، باعث شد تا آنان شیوه ی کشورداری را نیاموزند

۱۳) چرا پس از شاه عباس اول امور حکومت مختل شد و هرج و مرج کشور را فرا گرفت؟ در نتیجه ی ضعف و بی لیاقتی شاهان، مقام های کشوری و لشکری دچار اختلاف و درگیری شدند و از انجام دادن مسئولیتهای مهم خود بازماندند.

۱۴) حکومت صفوی چگونه سقوط کرد؟ گروهی از افغان ها در قندهار سر به شورش برداشتند و پس از پیروزی بر حاکم آن ولایت، به سوی اصفهان حرکت کردند. سلطان حسین صفوی که در اواخر حکومتش به ضعف و سستی گرایید، نتوانست در مقابل گروه مهاجم خارجی مقابله کند. پس از چند ماه محاصره، به ناچار تسلیم شد و به این ترتیب، محمود افغان، سردسته ی شورشیان، بر پایتخت و قسمت هایی از ایران مسلط شد.

۱۵) (فعالیت ۳) کدام شهرها پایتخت صفویان بودند؟ تبریز - قزوین - اصفهان

۱۶) (فعالیت ۳) علت تغییر پایتخت صفویان را توضیح دهید؟ تغییر پایتخت از شهر تبریز به قزوین: زیرا تبریز همواره در معرض هجوم سپاه عثمانی بود - تغییر پایتخت از قزوین به اصفهان: اصفهان دارای مرکزیت جغرافیایی در ایران بود همچنین در مسیر راههای بزرگ بازرگانی قدیم قرار داشت

۱۷) (فعالیت ۴) دلایل سیاسی و نظامی ضعف و فروپاشی حکومت صفوی چه بود؟ ضعف و بی لیاقتی شاهان پس از شاه عباس - اختلاف و درگیری بین مقام های کشوری و لشکری - دخالت درباریان سودجو در امور کشور - دور نگه داشتن و عدم تربیت صحیح شاهزادگان - مالیات های سنگین

۱۸) در رأس حکومت صفوی چه کسی قرار داشت؟ چه قدرت و اختیاراتی داشت؟ شاه - شاهان صفوی اختیارات زیادی داشتند و با استبداد بر کشور حکومت می کردند. همه ی مقامهای کشوری و لشکری مطیع فرمان شاه بودند و اجازه نداشتند مخالف خواست و اراده ی او عمل کنند.

۱۹) در حکومت صفوی بعد از شاه چه مقامی قرار داشت؟ چه جایگاه و قدرت و اختیاری داشت؟ بعد از شاه، وزیر بزرگ قرار داشت که به او اعتمادالدوله نیز می گفتند. او مسئول امور اداری و مالی کشور بود اما در مقابل شاه قدرت و اختیار چندانی نداشت

۲۰) در دوره ی صفوی فرماندهان نظامی چه جایگاه و مسئولیتی داشتند؟ علاوه بر فرماندهی سپاه ، معمولاً حاکم ولایت های مهم نیز بودند

ص ۶۰

نکته: تا زمان شاه عباس اول، سران ایل قزلباش حاکم ولایت های مختلف ایران بودند.

۲۱) شاه عباس اول برای تقویت حکومت مرکزی چه کرد؟ برای تقویت حکومت مرکزی و جلوگیری از نافرمانی و بی نظمی سران ایل های قزلباش ، حکومت ولایت ها را از آنان گرفت و به افرادی غیر از قزلباش ها سپرد . همچنین در کنار سپاه قزلباش ، سپاه جدیدی از افراد غیر قزلباش تشکیل داد و با کمک گرفتن از اروپاییان ، این سپاه را به تفنگ و توپ مجهز کرد

۲۲) **(فعالیت ۵) آثار و نتایج اقدام های اداری و نظامی شاه عباس اول را توضیح دهید؟**

واگذاری حکومت ولایت ها به افرادی غیر از قزلباش ها - در کنار سپاه قزلباش ، سپاه جدیدی از افرادی غیر قزلباش تشکیل داد - مجهز شدن سپاه ایران به توپ و تفنگ به کمک اروپاییان

نکته: هم زمان با به قدرت رسیدن سلسله ی صفوی، کشورهای اروپایی، قرون وسطا یا عصر تاریکی در اروپا را پشت سر گذاشته و وارد قرون جدید شده بودند

۲۳) قرون جدید به چه دورانی گفته می شود؟ قرن های شانزدهم تا نوزدهم میلادی را در تاریخ اروپا قرون جدید می نامند .

نکته: اروپاییان با ساختن کشتی های بزرگ و مجهز به توپ های جنگی، ملت های دیگر و سرزمین های آنها را غارت کردند و بخش های وسیعی از قاره های آمریکا، آفریقا و آسیا را مستعمره ی خود کردند.

۲۴) **پیش گامان استعمار در اروپا چه کشورهایی بودند؟** پرتغال - اسپانیا - انگلستان - فرانسه

۲۵) **در آستانه ی تأسیس سلسله ی صفوی پرتغالی ها چه کردند؟ و چرا شاه اسماعیل نتوانست در مقابل آنها کاری از پیش ببرد؟** پرتغالی ها جزایر و سواحل جنوبی ایران را تصرف کرده و تجارت خلیج فارس و دریای عمان را در اختیار گرفته بودند . شاه اسماعیل صفوی به دلیل نداشتن کشتی جنگی نتوانست در برابر پرتغالی ها کاری از پیش ببرد.

۲۶) **شاه عباس اول چگونه نتوانست پرتغالی ها را از ایران بیرون براند؟** شاه عباس اول از رقابت انگلیسی ها و پرتغالی ها استفاده کرد و به کمک کشتی های جنگی انگلستان ، پرتغالی ها را از سواحل و جزایر ایران بیرون راند

ص ۶۱

۲۷) **در دوره ی صفوی رابطه ی ایران و کشورهای اروپایی چگونه بود؟** در آن زمان اروپاییان شرکتهای بزرگ تجاری تأسیس کرده بودند و می خواستند که روابط تجاری خود را با دیگر کشورها مخصوصاً ایران افزایش دهند و در این مسیر به رقابت می پرداختند. به همین دلیل، نمایندگانی را برای عقد قراردادهای بازرگانی به کشور ما فرستادند

موفق باشید - حسین پور - دبیر مطالعات اجتماعی